

Posudek oponenta disertační práce

**Univerzita Karlova v
Praze**

Fakulta Pedagogická fakulta
Studijní obor Speciální pedagogika

Uchazeč Mgr. Lenka Felcmanová
Disertační práce Diagnostika a rozvoj zrakového vnímání v předškolním věku

Oponent doc. PaedDr. Miroslava Bartoňová, Ph.D.
Pracoviště Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Text posudku (rozsah dle zvážení oponenta)

Oponovaná disertační práce Mgr. Lenky Felcmanové je zpracovaná na téma diagnostiky s akcentem reflektovat na potřeby praxe, rozšířením nabídky standardizovaných nástrojů pro zhodnocení úrovně zrakového vnímání u dětí v předškolním věku. Téma lze považovat za aktuální a důležité, neboť v posledních letech se v společnosti klade důraz na uplatňování preventivních opatření, která eliminují možné důsledky neúspěchu dětí v počátcích školní docházky. Podchycení deficitů, nejen v oblasti zrakového vnímání, je jedním z pozitivních faktorů inkluzivní edukace. Předložená disertační práce dává odpověď na otázku, jak diagnostikovat a následně predikovat deficity v zrakové percepci či koncepty podporující inkluzivní vzdělávání.

Mgr. Lenka Felcmanová si v empirické části práce kladla za cíl realizovat fáze II. a III. standardizační studie vlastního diagnostického nástroje zaměřeného na zhodnocení vybraných složek zrakového vnímání určeného dětem předškolního věku. Parciálním cílem pak bylo vytvoření souboru pracovních listů zaměřených na rozvoj zrakového vnímání určeného dětem předškolního i mladšího školního věku. Téma oponované práce svým předmětem spadá do oblasti speciální pedagogiky s přesahem do dalších společenskovedních disciplín, a to jak pedagogiky obecné, rovněž psychologie.

Disertační spis tvoří 132 stran autorského textu, v seznamu literatury je uvedeno velké množství literárních zdrojů, převážně zahraniční provenience. V závěru jsou umístěny přílohy, které vhodně doplňují text disertační práce.

Oponovaná disertační práce je rozložena do pěti hlavních kapitol, které jsou vnitřně strukturované. První kapitola je teoreticky orientovaná, do následující empirické kapitoly

autorka umístila výzkumné šetření, přičemž čtvrtá kapitola představuje závěr disertační práce. Celkově lze hodnotit strukturu práce jako méně tradičně členěnou (kapitola teoretická a jedna kapitola empirická), jednotlivá řešená témata však na sebe logicky navazují.

Teoretická část práce je zpracovaná metodou komparativní a analytické kompilace s autorčinou expresí. Zpracováním teoretické části práce si autorka vytvořila základ pro svůj výzkum. V logicky navazujících kapitolách a podkapitolách nalézáme teoretický rámec věnovaný terminologii, zaměřuje se na stavbu oka, funkci okohybných svalů. Analyzuje postavení očních pohybů, jejich typy a jejich propojení s centrálním nervovým systémem. Za zajímavou a v současné době důležitou považují podkapitola věnovanou vývoji zraku a vývoji zrakového vnímání u dětí do tří let věku. Na ni plynně navazuje další podkapitola teoretického zpracování řešící analytický náhled na zrakové vnímání již v době předškolního věku. O tom, že vnímání je komplexní jev zahrnující parciální složky specifikuje autorka v následující podkapitole. Správně se odkazuje na některé odborníky, v popředí s Frostigovou a rakouskou autorkou Sindelar. Zrakovou paměť popisuje prof. Koukolík jako neurokognitivní síť velkého rozsahu a autorka důležitost této složky v rámci zrakové percepce specifikuje v další podkapitole velkého celku. Prezентuje některé hypotézy o ukládání zrakových informací v paměti jedince. Vymezuje pozici pracovní paměti, krátkodobé a dlouhodobé paměti hlavně pro proces učení. Vhodně seznamuje čtenáře se zahraničními studii zabývajícími se daným tématem. Druhá velká podkapitola je již věnována diagnostice. Představuje v ní zahraniční i tuzemské diagnostické nástroje užívané v poradenské praxi a zaměřené na zhodnocení zrakové percepce. Konstatuje, že právě v podmínkách České republiky oproti zahraničí, jsou užívány nástroje zaměřené pouze na dílčí oblasti zrakové percepce. Poslední podkapitola teoretického zpracování upozorňuje na vztah úrovně zrakové percepce směrem k osvojování si školních dovedností, vztah k dyslexii jako specifické poruše v oblasti čtení. Teoretická část práce je přehledně zpracovaná, mám pouze některé marginální připomínky (viz níže).

Empirická část disertační práce je součástí třetí kapitoly, tuto část práce je možné hodnotit jako vhodně strukturovanou. V rámci hlavního a parciálních cílů empirické části práce se autorka zaměřila na odhad validity a reliability vytvořeného Testu zrakového vnímání a konstrukce norem pro českou dětskou populaci. V úvodu si vytýčila výzkumné otázky, na základě kterých analyzovala a interpretovala výsledky výzkumných šetření. Jako základní techniky výzkumu volila klasické teorie testů. Základ jí tvořil test, který byl součástí její

diplomové práce. Dále vycházela z již specifikovaných testů užívaných v české poradenské praxi (Matějček, Vágnerová, 1992; Edfeld, 1968, Frostigová, 1973). Nutno dodat, že znalosti autorky z oblasti diagnostiky se pozitivně odrazily i ve zpracování výzkumného šetření.

Design výzkumu vykazuje odpovídající kvalitu, autorka volila kvantitativní výzkum s podporou statistického zpracování. Postupovala fázovitě, respondenty prvního šetření byly děti předškolního věku v počtu N=389 a v druhé fázi výzkumu šetření vykazovalo N=1234 respondentů. Pro přehlednou interpretaci zvolila několik parciálních oblastí zkoumání: v první, standardizační studii se zaměřila na validitu a reliabilitu Testu zrakového vnímání (Felcmanová 2013), v další fázi stanovovala a ověřovala normy k tomuto testu. Veškerá získaná data z výzkumného šetření jsou zodpovědně a erudovaně vyhodnocena s adekvátním komentářem a interpretací a možnými doporučeními pro pedagogickou poradenskou praxi. Dále oceňuji i návrh jednotlivých pracovních listů, které jsou vhodným podpůrným materiálem pro následnou intervenci v oblasti zrakového vnímání a doplňují vytvořený diagnostický nástroj. Pozitivně hodnotím podrobné vyhodnocení výzkumných otázek a velice zajímavý a hodnotný kvantitativní výzkum, jehož téma je skutečně originální. Zpracováním teoretické i výzkumné části oponované disertační práce autorka prokazuje odborné znalosti zkoumaného problému.

Po stránce jazykové a grafické odpovídá disertační práce požadavkům stanoveným na tento typ prací. Drobnou připomínku mám k struktuře obsahu:

- doporučila bych jednotlivé teoretické kapitoly zpracovat s větší vyvážeností, (úvod, závěr, přílohy se standardně nečíslují),
- součástí kapitol teoretického zpracování postrádám širší záběr, např. akcent na školní připravenost v obecné rovině s dopadem na deficity dílčích funkcí či větší záběr směrem k diagnostice
- v případě publikování bych doporučila doplnit seznam literatury o publikační činnost autorky.

Dotazy oponenta k obhajobě disertační práce:

- 1) Na základě analýz testu na zrakové vnímání uvádíte, že nebyly podmínky pro jeho skupinovou administraci. Vymezte tyto podmínky pro realizaci testu v terénu.
- 2) V jedné z podkapitol se věnujete zrakovému vnímání a dyslexii. Stručně vymezte tento vztah v případě začínajících čtenářů. Které další faktory ovlivní proces osvojení čtenářských dovedností.

3) Vymezte cíl disertační práce.

Závěr

Předložená disertační práce je ojedinělá svým zaměřením. Přináší poznatky obohacující speciálněpedagogickou teorii, je důležitým počinem v oblasti diagnostiky a její představení tak oslovuje poradenské pracovníky, speciální pedagogy, pedagogy, rodiče.

Závěrem lze konstatovat, že posuzovaná disertační práce Mgr. Lenky Felcmanové vyhovuje podmínkám stanoveným školským zákonem ve znění dalších předpisů pro udělování vědeckých hodností, proto navrhuji přiznat na základě úspěšné obhajoby disertační práce vědeckou hodnost Ph.D.

V Brně 30. 7. 2015

doc. PaedDr. Miroslava Bartoňová, Ph.D.